II. évfolyam 8. sz. Budapest, 1885. április 16-án. Megjelenik minden hó 1-én és 16-án.

Előfizetési ár a „MAGYAR DOHÁNYUJSÁG"-ra
Egész évre ..... 4 frt.
Fél évre ..... 2 frt.
Negyed évre .... 1 frt.

Megrendelés a kiadóhivatalban vagy utalványnyal minden postahivatalnál eszközölhető.

Szerkesztőség: Budapest, IV. Magyar-utcza 40., földszint 6.

MAGYAR DOHÁNYUJSÁG.

Előfizetési ár a „MAGYAR DOHÁNYUJSÁG"-ra
Egész évre ..... 4 frt.
Fél évre ..... 2 frt.
Negyed évre .... 1 frt.

Megrendelés a kiadóhivatalban vagy utalványnyal minden postahivatalnál eszközölhető.

Kiadóhivatal: Budapest, V. Alkotmány-utcza 27., I. emelet 15

A DOHÁNYTERMELÉST ÉS DOHÁNYKERESKEDÉST FELKAROLÓ GAZDASÁGI SZAKLAP

A dohányföld megszántása.

Nagyon helyesen cselekedett az a gazda, ki földjét az ősszel felugarolta, és most a tavasz beálltával másodszor is felszántotta. Én részemről nem is képzelek dohánytermelőt ki másképp cselekednék. Ha a második szántás ez ideig meg nem történt volna, mulhatlanul szükséges azt megtenni, mert még elegendő idő van rá. Igen helyesen tesszük, ha a második szántást jó nehéz boronával megfogasoljuk, hogy a föld teljesen porhanyóssá váljék.

Gyönge, trágyázatlan homokos földbe nem szabad dohányt termeszteni, mert abból jövedelmet nem nyerhetünk, ellenben a jól kezelt trágyás homokos föld szolgáltatja a legjobb dohányanyagot.

Kerülni kell a rétföldet és az iszapos mélyedéseket, mert az ezekbe ültetett dohányok, ha meg is maradnak, majdnem használhatatlanok, a mennyiben rút színűek, és nem égnek.

A dohánypalanta elültetése előtt pár nappal ismét fel kell a földet jól szántani, megfogasolni és esetleg meg is hengerezni. Ez utolsó szántásnak az a jó oldala van, hogy a már csirában lévő és kikelt gyomok elpusztulnak, és a palántát egyhamar el nem nyomhatják.

Ha dohányföldünk esetleg nedves vagy éppen vizálló, szükséges lesz a hajtásokba barázdát huzni, hogy a nedvesség leszivárogjon. Jó lesz ügyelni arra is, ha netán a föld végeiben nincsenek mélyedések vagy árkok tele álló vizzel; ez esetben, a dohányföld végén több helyen gödröt kell ásni, a melyben az esővíz összegyülhet. Erre nagy szükség van, átültetés, meg a locsolás alkalmával, máskép igavonóval kellene szállitani a vizet, mely a czélnak soha ugy meg nem felelne mint ez az állott és már kissé poshadt esővíz.

Nagyon terhes dolog ám az igával vizet hordani, mert sok kézi erőt és fáradságot vesz igénybe, s azért a viztartó gödrök kitünő szolgálatot tesznek. A dohányültetés igen sok vizet kiván, mert nemcsak a kiültetés alkalmával van rá szükség, de még a kiültetés után is kell a palántát kétszer-háromszor megöntözni, ezt pedig mindenkor délután tegyük.

Most csak arra törekedjünk hogy a palánta tiszta legyen a gyomtól, és a locsolás mindig langyos állott vizel történjék. Ha rovar mutatkozik, az általam ajánlott port kell a palántára szitálni locsolás után. Gondoljunk arra is, hogy a netalán sürü palántát ritkitsuk és a már leirt módon átültessük. Ha a melegágyon sorba vetett palánta megdülne meg kell azt kapálni és feltöltögetni, a mult számunkban emlegetett kis kapával. A palánta átültetésének igen nagy fontossága van, a miről jövő számunkban terjedelmesebben fogunk szólani.

A ki még e hó végén képes ültetni, az a palánta kiszedésnél nagyon óvatos legyen, hogy csakis a legerősebb és leggyökeresebb palántát szedje ki, a menynyiben a palántának most még a nyers hideg idővel kell megküzdenie; a gyöngébb csak eltespedne s igy a korai jó munka kárba veszne.

A dohány-ankét.

Az emlékirat 7-dik pontja, mintatelepek és tanintézetek felállitását javasolja, a mi bizonyára nagyon helyes és czélszerü intézkedés volna, de kivitele nem kevés fáradsággal és költséggel jár. A kérdés az, hol állittassanak fel e tanintézetek, hogy bennök mindazok kik dohánytermeléssel foglalkoznak oktatást nyerhessenek. Mert csaknem országszerte termelnek dohányt, sok helyen tömegesen, itt-ott szórványosan, tehát a megfelelő módot megtalálni, nem kis feladat.

Ugyane pontban azt mondja az emlékirat, hogy a vándortanitók oktatása nem használt. Mi is ismerünk olyan termelőket a kik a vándor tanitóktól igen sokat tanultak. Meglátszott az általuk termelt dohányon is a czélszerübb kezelés sikere.

Ha a vándortanitók oktatása csakugyan nem használt volna, az nem az ő hibájok hanem a gazdaközönség hibája lenne, mert bár mily helyesen kezdünk is meg valamely munkát, ha azt egész végig pontosan nem folytatjuk, az előbb kifejtett fáradság kárba vész. A megkezdett munkát be is kell fejezni.

A tanitó nem lehet sehol egész éven át, elég hogy megadja gyakorlatilag alaposan, a kellő irányt. A gazdák dolga, hogy utasitásait végrehajtsák. Igaz, hogy ezt sok gazda nem is teheti, mert a vándortanitó oktatásánál nem is volt jelen, igy a legjobb akarat

TÁRCZA.

Budapesti általános kiállitás.

Hazánk közgazdasági fejlődése komoly ponthoz ért, a mint ezt számos megfigyelésre méltó jelenség tanusitja. A mit egy-két évtizeddel ezelőtt csak kevesen sejtettek, az ma már általánosan elismert, gyakorlati következményeiben pedig élénken érzett valóság és ez az, hogy Magyarország puszta földmivelő ország létére nem képes arra, hogy magát kulturállamként fenntartsa, söt tán még arra sem, hogy államiságát végleg biztositsa. Nemzeti iparunk kérdését nem várt gyorsasággal égetövé tették a világpiacz sajátságos konjunkturái, a melyek következtében a mi helyzetünk, mint mezőgazdaságot mivelő országé tarthatatlanná vált; és az 1867 óta magunkra vállalt nagy pénzügyi kötelezettségek mellett nem áll többé módunkban, hogy visszahuzódjunk az előbbi ősállapotba, pusztán szükségleteink bölcs megszoritásában és életmódunk patriarchális egyszerüségében keresve oltalmat a nemzetközi verseny nehezen sujtó következményei elől. Ez az, a mi az iparkérdést hazánkban égetövé, söt létkérdéssé teszi.

E szempontból nézve az országos kiállitás a gyakorlati gazdasági politika egy nevezetes tette gyanánt tünik fel és egyuttal impozáns és örvendetes nyilvánulása gyanánt a nemzet azon akaratának, hogy a magyar ipar fejlődése a magyar nép minden erejének összeműködése által hatalmas lendületet nyerjen.

Közgazdasági életünknek egynémely kórjelensége sürgetövé teszi a lappangó baj alapos felismerését és ha egy általános országos kiállitás eszméje már előbb fel nem merül és a törvényhozás által meg nem valósittatik vala, ugy a jelenlegi gazdasági konjunktura nyomása alatt most kellene hazánknak egy ily kiállitás rendezéséhez fognia.

A nagy kiállitási mü közgazdasági elemei, amennyiben már ma mérlegelhetők, azt a benyomást teszik a szemlélőre, hogy amaz általánosan elterjedt vélemény, mely Magyarországot többnyire tisztán földmivelő országnak tekinti, a tények valódi állásának többé meg nem felel és bizvást a túlhaladott álláspontok közé sorozható. Igaz ugyan, hogy a negyvenes éveknek az akkori primitiv viszonyokhoz képest épen nem fejletlen ipara a külföldi verseny következtében nagyrészt elsenevészedett, azonban az orsz. kiállításhoz érkezett tömeges bejelentések két immár megdönthetetlen tényről tanuskodnak: először arról, hogy a régi iparnak az ország sok részében még tekintélyes maradványai vannak, melyek a modern tőkehatalom és technikai haladás kellő kiaknázásával egy uj ipar megteremtésénél értékes anyagként volnának felhasználhatók; másodszor pedig arról, hogy hazánkban az uj iparágnak egész sora keletkezett, a melyek a kedvezőtlen időviszonyok ellenére is ifjonti erejüknek meglepő jeleit tudták már több izben nyujtani és a melyeknek kétségkivül szép jövő jósolható.

Még oly iparágakban is, a miknek létezéséről is alig volt a közvélemények tudomása, igy például a szövő ipar terén is a hazai kiállitóknak valóban impozáns számával találkozunk. Az a közel négyszáz név, amelyet ez az iparcsarnok felmutat, arról tesz tanuságot, hogy még még sem puszta ábránd az, ha magyar szövő ipar fellendületéhez ama reményt füzzük, hogy néhány év mulva legalább saját szükségletünket a magunk erejéből leszünk képesek fedezhetni. A nagyrészt helyi szükséglet számára dolgozó ruha iparról ezuttal szólni sem akarunk, de az a körülmény, hogy a fa- és bőripar, a bútor és diszitőipar és a gépipar csoportjainak mindegyike 200—300 kiállitót mutat fel, ez már oly jelenség, a mely Magyarország minden barátját a legörvendetesebb módon fogja meglepni. Igen nevezetes továbbá a mi vas- és fémiparunk, a mely nem kevesebb mint 328 kiállitóval van képviselve, ugyszintén az üveg- és agyagipar, mely az ország minden részében üzetik és melyet a kiállitáson 129 iparoszég képvisel. Valóban csak most és csak a kiállitás után jutunk abba a helyzetbe, hogy teljesen tudatára ébredjünk a magyar ipar erejének és megismerjük egyes iparágainknak számos, jó részben tekintélyes mivelöit.

A kiállitásból meritendő önismeret hazánkra nézve nem lesz sem megszégyenitő,

mellett sem tudja az adott oktatás irányát követni.

A vándortanitók ismét megkezdték müködésöket, s pedig a legkiválóbb szakértőket szemelték ki e czélra. Ha követik a termelők ez urak tanácsait, s kertészeiket a kitüzött czél elérésére ösztönzik, bizonyára czélt fognak érni. Csak nem kell a dohánytermelést közönyösen venni, és nem kell azt egészen a kertész kénye-kedvére bizni, hanem hébe-kórba szóljon bele a gazda is.

Ha jól tudjuk, az emlékirat a dohány éretlenségről is szólt, nevezetesen, hogy az eljárjóság az éretlen dohányleveket letörését gátolja s dobszóval teszi azt közhirré.

Szerintünk akkor már dobolni késői dolog, és czéltalan. Mit tudja az a doboltató, hogy melyik dohány van megérve, és melyik nincs; hogyan lehet bebizonyitani, hogy a gazda éretten vagy éretlenül törette-e le dohányát a dobos parancsa ellenére is.

Ha a dohány nyáron elkésett, késő öszszel az csak ritkán érhetik meg, mert a gyakori őszi esős idő alatt a dohány mindig elevenül és napról napra jobban zöldel.

Ha azt akarják, hogy a dohány mindenütt érett legyen, azt doboltassák ki most, hogy jó erős palántát kell csinálni, azt helyesen kiültetni és gondosan kezelni. Ha igy tesznek a gazdák a dohánynyal, meg fog érni idejére és nem lesz szükség semmi doboláshoz.

A m. kir. dohányjövedék 1867—1884-ig.

(Visszapillantással a jövedék előtti korszakra.)

Irta: **Kazay Rezső.**

(14-ik folytatás. [tannyomás tilos].)

A dohányjövedék magyar részének átvételénél nem csekély nehézségekbe ütközött annak vezetése. A magyar ministeriumok 1867-ben megalakittattak s a pénzügyminiszterium is egész apparatussal megkezdte működését — bár nagyobbrészt az osztrák absolutizmus hiveivel, de mégis kevés vagy egyátalában nem létező szakavatott egyénekkel, kik a dohányjövedékből, a dohánygyártásból s a dohányeladási teendőkből vajmi keveset értettek. A dohányjövedék igazgatása ez ideig teljesen Bécsből történt s ugy a központi vezetéshez, valamint a dohánybeváltáshoz, kezeléshez és gyártáshoz csupán osztrákokat, leginkább cseheket alkalmaztak, ugy hogy 1867-ben az átvételnél az egész dohányügynél nem volt egyetlen egy magyar ember sem. (Ez a dicsőség különben egyéb államgazdászati ágaknál is megtörtént.)

Ily körülmények között az uj magyar pénzügyminiszterium természetesen mindenben Ausztriára volt utalva s igy magát a dohányjövedék leendett vezetőjét is tőle kölcsönözte szerencsére elég szerencsével, mert ezen férfiu, kit a magyar pénzügyminiszter Bécsből lehozott a magyar dohányjövedéket igazgatni, oly kitünő tulajdonságokkal volt megáldva, hogy daczára conservativ eszméinek s a magyar szellemnek általa nem eléggé ápolt intézkedéseinek, neki a magyar dohányjövedék mégis sokat köszönhet, mert azt nehéz viszonyok között nemcsak fentartotta és szivós erélylyel izgatta, hanem némileg virágzásra is emelte. Ezen férfiut Fluck János pénzügyminiszteri tanácsosban volt szerencséje a magyar dohányjövedéknek számos éven át tisztelhetni, ki bár mint emlitém, conservativ szellemben, de oly szakértelemmel és tapintattal vezette az idevágó nem csekély fontosságu sőt sokszor meszsze kiható ügyeket, hogy irányában a legfelsőbb elismerés is ismételve nyilvánult.

Valamint a központi igazgatásban, ugy magában a tulajdonképeni üzletben, t. i. a dohánybeváltásnál, a dohanygyártásnál és dohányeladásnál is az idegen, de ezen szakmában jártas egyénekkel kellett a magyar kormánynak nemcsak megelégedni, hanem még rajtuk őrülni is, mert ezek hiányában az egész dohányügyet elejtenie vagy bérbe adnia kellett volna.

A dohánykezelés, annak kiképezése, de méginkább a dohánygyártás nagyon szakavatott egyéneket követel; csak számos évi tapasztalat, különösen gyakorlati működés vezethet bennünket olyan álláspontra, melyen azt mondhatjuk, hogy: értünk a dohányhoz.

A kereskedelmi és ipari növények, illetőleg termények között talán egy sincs, mely különös tulajdonságainál fogva olyan gondos megfigyelést, olyan szakszerü és normális kezelést igényelne, mint a dohány. S ha figyelembe vesszük, hogy az osztrák dohánykezelőség hosszu időn át a dohányügyben szakavatott egyéneket képezhet ki, daczára minden magyar szellemü velleitásoknak a magyar dohányjövedék semmit sem veszitett az által, hogy ezen szakavatott idegen nemzetiségü egyének közül sokakat nemcsak megtartott, hanem ezek ellenkezése daczára is megtartani igyekezett s mely egyének közül néhányat különösen a dohánygyártás terén mai napon is mint a legkiválóbb szakembereket tisztelhetjük.

A dohányjövedéknek idegenek általi vezetése és kezelése számtalan felszólamlásokra adott okot a 70-es években, ugy hogy egy alkalommal ezen tárgy ugy hiszem még az országgyülésen is megfordult. Ismételve meg kell jegyeznem, hogy minden szakszerü munka szakavatott egyéneket s nevetséges lett volna, ha az 1867-i magyar kormány minden érett megfontolás nélkül a szakmához nem értő magyar embereket helyezett volna a dohányjövedék kezelési és gyártási hivatalaiba — söt helyeslendő, hogy az öregebb, tapasztaltabb hivatalnokokat megtartotta s csakis az évek egymás utánján át törekedett magyar hivatalnokokkal a kidölteket pótolni. . . .

Az osztrák-magyar dohányjövedék igazgatása a 60-as években a legjobb volt Európában. Kitünő szakemberek álltak annak élén s egy Plenker, egy Merkl törekedtek minden tehetségükot és képességüket az állam érdekeinek szentelni. Plenker europai hirnévre tett szert. S hogy ilyen igazgatók alatt az alantas hivatalnokok is szakemberekké képeztettek, az természetes, (a jelenlegi magyar dohányjövedéki igazgatás szintén erre törekszik.)

A dohányjövedéki igazgatás főleg két különböző irányban nyilvánul illetőleg müködik u. m. a technikai és az ellenőrzési irányban.

Nálunk Magyarországon egészen az 1882-ik évig a pénzügyminiszterium hatáskörébe tartozott a technikai vezetés közvetlenül, mig az ellenőrködés közvetve a pénzügyi hatóságok által. A technikai vezetés a dohánybeváltó hivatalokra és dohánygyárakra terjed ki, mig a termelési terület ellenőrzése, a csempészkedés meggátlása, a jövedéki áthágások megbüntetetése, valamint főleg a dohányeladás iránti felügyelet és intézkedés a pénzügy-igazgatóságok hatáskörébe tartozik.

(Folyt. köv.)

A gazdakörből.

Budapest, ápr. 15.

A gazdakörben ma este Somssich Pál elnöklete alatt dr. Kossutányi Tamás értekezést tartott a gazdasági szeszgyárak fontosságáról és berendezéséről, különös tekintettel a répaszesz-gyárakra és az adózási viszonyokra. A nagy számban megjelent tagok közt voltak: gr. Széchenyi Pál miniszter, Keszlerfy János, Fenyvessi Adolf, Karsay Albert, Geál Jenő (világosi), Mandl Lipót, Wagner László, Hoitsy Pál, Tarnóczy Gusztáv stb.

Az elnök az értekezés megkezdése előtt hangsulyozza a kérdés fontosságát a mai viszonyok közt és köszönetet mond a jelenlevő földmivelési miniszternek, hogy lehetővé tette a mai értekezés megtartását.

Értekező kifejti mindenekelőtt, hogy a gazdasági mellékiparágak felkarolása amaz okból bir elsőrendü fontossággal, hogy segélyükkel az egyoldalu gabonatermelést térileg meg lehet szoritani s hulladékaik az állattartás fokozását teszik lehetővé, s igy a trágyaprodukczio is fokoztatik, mire igen nagy szükség van, mert az összes szántóföldek $^1/_5$-e (2,157.787

---

sem leverő hatásu, de söt — ennyi már most biztosan mondható — inkább alkalmas lesz arra, hogy a nemzet önbizalmát a közgazdaság terén is tetemesen emelve, a kóros pessimismus által zavarba ejtett közvéleményt ismét a nyugodt és biztos haladás utjára terelje.

Az élő állatok nemzetközi időleges kiállításának egyik osztályát tudvalevőleg az ebek kiállitása fogja képezni, mely május 5-től 10-ig tartatik meg. Habár az ez osztály számára való bejelentés határideje már lejárt, az országos bizottság figyelmezteti az érdekelt köröket hogy bejelentések még mindig elfogadtatnak. Bejelenthető bármely országból származó eb s a nyertes állatok pénzdijakban és kitüntetésekben részesülnek. A térdij darabonkint 2 frt 50 kr. A szükséges ketreczek minden további dij nélkül rendelkezésre állanak; az ebek ápolása és gondozásáról a kiállitási hivatal által kirendelt állatorvosok gondoskodnak. Csupán az ebek élelmezéséért fizetendő adagonkint 20 kr. dij. Kivánatra az országos bizottság a kiállitott állatok eladását is elvállalja.

Az országos kiállitás alatt a fővárosba utazó vidéki tanitók fogadtatására és utbaigazitására a városi tanitóegyletek küldötteiből álló fogadó bizottság a mult hó 27-én tartotta alakuló gyülését a népnevelők egyesületének helyiségében. E bizottság 70 tagból áll, melyből 30-at a budapesti tanitótestület, 20-at a népnevelők egyesülete és 20 at a budai tanitó egylet küldött. Elnökké egyhangulag Wehner Gyula, jegyzőkké Soltész Kálmán és Hortobágyi Antal, pénztárossá pedig Rózsa György választattak meg. A fogadó bizottság mindenik tagja jelvényt fog kapni, a részletes programm később fog közzététetni. Vidéki tudakozódások Wehner Gyula igazg. tanitóhoz intézendők (I. ker. szavastéri községi népiskola.)

Hazai épitészeinknek az orsz. kiállitáson leendő minél tömegesebb résztvétele tárgyában a magyar mérnök és épitészegylet által megindított mozgalom a kellő sikerre vezetett, a mennyiben az orsz. bizottságnál jelentkezetteken kivül még 14 épitész igérte meg, hogy terveiből ki fog állitani. A bizottság ez irányban tovább is működni fog, hogy a rendelkezésre álló két teremben a magyar épitészet méltóan legyen képviselve s az egyesület fel fogja kérni a kiállitási végrehajtó bizottságot, hogy a tárgyak beküldésének határideje április 25-ig hosszabbitsa meg.

A kiállitási terület parkozásának kiegészitéseül az országos bizottság 4000 forint erejéig különféle fenyőket vásárolt, melyekből öt vaggon Pozsonyból meg is érkezett s a királypavillon környékén már részben el is ültettetett. E fenyők öt méter magasak. Albrecht főherczeg a saját pavillonja környékén szintén coniferrákkal diszitteti s ezeket most ültetik.

Az „Agenzia Chiari" Milanóban, Olaszország egyik legtekintélyesebb utazó vállalata jelentést tett az országos kiállitási bizottságnak, hogy a kiállitás tartama alatt tömeges kirándulásokat fog külön vonatokon rendezni Budapestre. Az első kirándulást junius havában rendezi s ez Budapesten kivül hazánk nevezetesebb városaira is kiterjed.

A keleti pavillon részére Konstantinápolyból számos, felette érdekes küldemény érkezett be; a többi közt Tarawski, a szultán udvari könyvkötőjének egy gyönyörü albuma, a melyben a konstantinápolyi könyvkötő-ipar jelen állapota terjedelmesen fejtegettetik. Fölemliti egyebek közt, hogy ez az iparág eddig teljesen el volt hanyagolva, ujabban azonban a szultán közvetlen buzditására — a ki legutóbb 10,000 kötetre menő könyvtárt alapitott és súlyt helyez arra, hogy e müvek legnagyobbrészt Konstantinápolyban köttessenek be — hatalmas lendületnek indult.

*

Az országos kiállitás minden jzében e hó 8-án kezdődött az általános istalláczió, a kiállitott tárgyaknak csoportok szerint való beosztása és rendeltetésük helyére felállitása. Az ebbeli munkálatok oly gyorsan haladnak előre, hogy kétségünk sem lehet az iránt, miszerint a megnyitás határidejére legfőbb részeiben teljes elkészült müként fog a kiállitás előttünk állani.

(Vége következik.)

hektár) ugarnak hagyatik a trágyahiány folytán. Általánosságban a szesz- és czukorgyárakat egy kategóriába helyezi, de opportunitási okokból tökehiány, képzett szakemberek hiánya, a szeszgyártást czélszerűbbnek tartja. Amaz aggályt, hogy a pálinkafogyasztás demoralizácziót vezet. Liebigre támaszkodva azzal oszlalja el, hogy a pálinkaivás nem oka, de következménye a demoralizácziónak, s hogy a szesz nemcsak itául, de ezenkivül eczetgyártásra, spirituszlámpákba s az ipar több ágában nagy mértékben használtatik.

Azon kérdésre: répaszeszgyár vagy burgonyaszeszgyár felállítása e az előnyösebb, kiszámitja, hogy egy katasztrális holdról répa alakban ugyanannyi szeszt állithatunk elő, mint burgonya alakban; másrészről azonban a répaszeszgyártás jóval olcsóbb, egyszerűbb, de ezzel szemközt a répamüvelés költségesebb levén, ezen kérdés eldöntését a talajra bizza. Azon talajon, melyen a répa jól megterem, répa-szeszgyár, burgonyának való talajon burgonya-szeszgyár lesz helyén, mely föleg akkor, ha a talajra trágyát megtalálja, nagyban fogja fokozni a terméseket.

A felállításra áttérve, hangsulyozza, hogy a gyár lelke a gép, s ennek beszerzésénél fukarkodni nem szabad, mert a gép adja a jövedelmet, nem az épület, a mi balastot, — terhet képez. A gyár a major magasabb pontján épitendő s kellő berendezésére kiváló suly fektetendő. Legyen jól áttekinthető, közel legyen a gőzfogyasztó hely a gőzkazánhoz, a mozgatandó gépek a motorhoz stb.

Az adózásra nézve a terményadó mellett ugyan nagyobb adó terheli a szeszt, mint az általányozásnál, hogy a különbség az általányozás javára hektoliterenkint közel 3 frtot tesz, de másrészt a terményadó mellett ugyanama nyers anyagból több szeszt lehet és olcsóbban előállitani és igy a legtöbb helyen a terményadót választani lesz czélszerűbb.

Továbbá közli, hogy egy nagyobb gazdasági szeszgyár mintegy 20,000 métermázsa répát vagy 10.000 métermázsa burgonyát dolgoz fel, az első 14.000 a törkölyt, 85—90 ökör hizlaló takarmányát, a másik naponkint 60—65 hektoliter moslékot, 60—80 ökör napi hizlaló takarmányát produkálja.

Szükséges 12—16 lóerejü gőzkazán, 8—12 lóerejü gőzgép és 5—6 m. tüzifa naponkint; egy gyár 16—18 ezer frtba kerül.

Kivánatosnak tartja, hogy az országban a szeszipar érdekében szakiskolák vagy tanfolyamok létesittessenek, mert nincsenek szakemberek, bárha a szeszipar őket igen jól fizeti.

Végül a gazdaközönség csökönyösségét okolja, hogy a napnál világosabb veszély daczára folyton szaporitják a buzatermelést. 1883-tól 1884-re 145,543 hektorral lett több vetve be buzával, mint az előző években s a takarmány- és kapásnövény elhanyagoltatnak, az állattartás nem emelkedik, söt a juhok létszáma 10 év alatt 32%-al csökkent.

Hivatkozik a statisztikára, hogy a magyar gazda a legrosszabb gazda Európában, mert legkisebbek az átlag buzatermései, mert rosszul müveli földjét, s nem trágyáz; s ezen állapot csak akkor lesz javitható, ha a mellékiparágak, föleg a szeszgyártás, felkaroltatnak, melyik a marhatartást könyitik s elég trágyát adnak, s hogy a most folyó válságos helyzet versenyharcza öldöklőbb bármely hadjáratnál s nem karddal, puskával, ágyuval, de verejtékes munkával, ekével, gépekkel és iparral vivatik, s a közönyt, mely végzetessé válhatik, le kell vetközni a magyar gazdának, ha boldogulni akar.

Mandl Lipót nagyban és egészben osztja a felhozott nézeteket, habár a részletekre nézve más nézetben van. A gazdasági szeszgyárakat a kor szinvonalásra kell emelni, mert hogy a szeszgyárak 3900-ról 3—5 százra csökkentek, ennek oka abban rejlik, hogy a szeszgyártás azon a szinvonalon maradt, a melyben volt 25 évvel ezelött. Nem helyesli, hogy a gyártás a szeszmérőgép mellett folytattassék, mert ha az átalányozási rendszer mellett dolgozik a magyar gazda, akkor a trágyán kivül egy 45 hektoliteres gyárnál 100 darab marha tartható el, holott ha a gyártás a szeszmérőgép mellett történik, az eltartható marha számák 40—45 lehet. Minthogy a gazdákért nálunk valamit tenni kell, erre legczélszerűbb az intelligenciát a társadalom ama rétegében nevelni, a mely hivatva van a gazdát a gyártásnál helyettesiteni, s kéri, hogy ennek biztositása végett cymotechnikára Budapesten a müegyetemen egy tanszék állittassék fel. Ezzel szemben:

Kossutány Tamás ujólag adatokkal indokolja álláspontját s Mandl Lipót ujabb felszólalása után Somssich Pál elnök hangsulyozván, hogy ama rendszer mellett, melyet Mandl pártól, több marhát lehet eltartani, kérdezi, hogy mikép van az, hogy előadó mégis az előadott állásponthoz ragaszkodik.

Kossuthány erre azt válaszolja, hogy az igaz, hogy a Mandl által ajánlott rendszer mellett több a moslék, de hig, s ez oka annak, hogy álláspontját fentartja.

Somssich Pál elnök felveti a kérdést, hogy nem volna-e a jobb a felállitott iskolát nem Budapesten, hanem a vidéken felállitani.

Kossuthány megjegyzi, hogy ennek Budapesten kell felállitani, mert azok, kik gyárvezetőkké képezhetik magukat, ugy is itt tanulnak s igy ezeknek kell alkalmat nyujtani, hogy ez irányban kiképezhessék magukat. Ehhez járul az is, hogy a kisérleti állomáshoz a szeszgyárosoknak könnyen kell hozzáférniök.

Az elnök ezután utalva arra, hogy a természeti és a politikai változásokat figyelmen kivül hagyni nem lehet, a nélkül, hogy az igazságot elhallgatni kivánna, megjegyzi, hogy a gazdákkal szemben felhozott vádakat nem tartja méltányosaknak, mert a magyar elmaradottságának oka nem egyedül a gazdákban, hanem abban a körülményben rejlik, hogy mig a költöld gazdasági viszonyainak tejlesztésén dolgozott, mi itthon a czivilizáczió érdekében a törökökkel harczoltunk. (Helyeslés.) Ezért a felhozott vádaknak szelidebb alakban való kifejezését tartja kivánatosnak.

Széchenyi Pál gróf megjegyzi, hogy a felolvasás vége rá is azt a benyomást tette, hogy az oly keserü hangon van tartva, a melyen a gazdák megütközhetnek. (Helyeslés.) De ha meggondolja, hogy a vádakat az hozza fel, ki az ifjuságot arra oktatja, hogy a vad gazdaság üzésével fel kell hagyni, hogy a kulturállamokban divó gazdálkodási rendszerekre kell áttérni, s a ki ennek minél előbb való bekövetkezését óhajtja: ezt megbocsátja. (Helyeslés.) Részéről csatlakozik az elnök kéréséhez, s habár sohasem tartozott azok közé, akik ellenzik, ha a hibára valaki rá mutat, mégis mivel értekező nézetei a külföldre is ki fognak szivarogni, a szelidebb alakban való kifejezést tartja kivánatosnak.

Az elnök ujra hangsulyozta, hogy az igazságból egy szót sem akar elhallgatni, csakis azon méltatlan vádak ellen szólalt fel, a melyek oka nem a gazdákban, hanem az azokon kivül álló viszonyokban keresendők.

Széchenyi Pál gróf a felállitandó tanszékre vonatkozólag megjegyzi, hogy e kiv nság a szesztermelők egyesületének kérelme folytán elötte megfordult; a tanszék és kisérleti állomás felállitása azonban tetemes összeget igényel a melynek elöteremtése lehetetlennek mutatkozott, minek következtében ennek a fővárosban való felállitásáról le kellett mondani, a mit részéről igen sajnál. Minthogy azonban a gazdasági szeszgyáraknál leginkább oly gazdatisztekre van szükség, kik a szeszfőzéshez is értenek, s minthogy itt a központban, ha tanszék és kisérleti állomás állittatnék fel, oly egyének neve tetnének, kik nagyobb igényekkel lépnének fel, mint a minőket a kisebb szeszgyárak teljesithetnének, akkép intézkedett, hogy az állam által felállitandó szeszgyárakhoz kiképzés végett stipendiummal ellátott végzett gazdatiszteket küld, kik később, mint képzett szesztermelők alkalmaztassanak. Reméli azonban, hogy idövel az is elérhető lesz, hogy a nagyobb szeszgyárak vezetésére képes egyének itt a központban neveltessenek. (Élénk helyeslés.)

Az elnök ezután köszöntet mondott ugy az előadónak, mint a miniszternek, s kijelenti, hogy az elnökség egyetértve az előadóval, intézkedni fog az értekezés kinyomatása iránt.

A spanyol dohánygyárakról.

(A madridi dohánygyár. — Zavargás. — Hatóság és szivarcsinálónők. — Ruiz hadnagy. — Cos-Gayon pénzügyminister. — Blaskó. — Dumas és Nemnich nézete. — Magyar és spanyol szivarcsinálónők. — Fabrica nacional de Tabacos. — A sevillai burnótmalmok. — A dohány hatalma.)

Folyó évi márczius hó 15-én nevezetes eseménynek volt szinhelye a madridi óriási terjedelmü dohánygyár, melyben 10.000 munkásnőnek van állandó foglalkozása. Az épület 426 láb hosszu és 239 láb széles és 1790-ben állittatott fel. A lefolyt 95 év alatt előállithatási képesség tekintetében tulszárnyalta a sevillai, cádici és alicantei gyárakat, nemkülömben a valenczíai és corunnai két gyárakat, mely az ötvenes évek táján a világ két legnagyobb dohánygyára volt. Madridban a népesedés folytonosan emelkedvén, a szükséglet különösen az ott gyártott „Cigarros én papél“ vagy Pitillos szivarkákra nézve szüntelenül fokozódott. Igy történt aztán, hogy a gyár kibővitése a jövedelem érdekében is czélszerűnek bizonyult Márczius 15-én leirhatlan munkászavargás ment végbe. Az ottani igazgatóság ugyanis néhány göngygépet hozatott, melyeknek segélyével állitólag óránként hatezer szivarka volna gyártható; ezen körülmény a munkásnők kedélyét annyira felizgatta, hogy nyilt lázadásban törtek ki, félvén, hogy a gépekkeli gyártás folytán keresetökben meg lesznek rövidítve.

A munkásnők kora reggel — a helyett, hogy osztályaikba mentek volna — az udvarokban összecsoportosultak s a reájuk nézve oly veszélyesnek látszó gépek felkeresésére indultak, hogy azokat megsemmisitsék. Az óriási orditozó csapatok veszedelmes álláspontot foglaltak el folyton kiabálva: „Éheznünk kell majd“ „Le a gépekkel“ stb; a gyári épület zárt helyiségeit feltörték, ami utjokat állta, összezuzatott — de a gyanus gépeket nem találták; találtak azonban dohányanyagot és papirkákat, melyek állitásuk szerint a gépek számára voltak előkészitve; ezeket megsemmisitették. A kár körülbelül 75.000 pesetasra rug, mint azt a spanyol lapok irják.

Ezzel azonban a zavargás nem ért véget; az épületen kivül összegyült néptömeg a lázadók segélyére sietett és a harcz a nép, katonaság, csendörség és polgári hatósággal ugy elmérgesedett, hogy szerepfutott a kardoknak, késeknek és lőfegyvereknek is. Természetesen számos sebesülések történtek. Legsulyosabb sérülésben egy Ruiz nevü hadnagy részesült, kinek fejét kavicsokkal zuzták; a csöcselék gunyolta a hatóságot, a város gouvernátorát pedig közáporral fogadta; hasonlókép járt a gyalogrendőrség, mig végre lovascsapat érkezett, mely az utczát s a gyár környékét a zavargóktól megszabaditotta.

Ekkor érkezett meg Cos-Gayon, a pénzügyminiszter; ez feltörette a főbejáratot s igy hatolt be a gyárba, hol a dühös amazonok már a falakat kezdték bontogatni. A miniszter beszédet intézett a hős csapathoz, megmagyarázván, hogy itt dohányvágó-gépekről van szó s ha göngygépek is volnának kilátásba helyezve, biztositja a munkásnőket, hogy keresetök nem apad stb. stb.

Lassan-lassan lecsendesült a zajongás, mindazonáltal néhány napig tartott, mig a munka rendes medrébe térhetett vissza.

Madridban a dolognak nagy fontosságot tulajdonitottak, a lapok vezérczikkekben beszélték meg a kinos ügyet és odanyilatkoznak, hogy egy Blasco nevü tisztviselő tapintatlan eljárásának a következménye volt az egész szerencsétlenség. Mert beillik szerencsétlenségnek, ha 10.000-nyi munkásnőt foglalkoztató gyár néhány napig szünetelni kénytelen. Szerencsétlenség az ott alkalmazott, földhöz tapadt szegény munkásnőkre nézve.

A mi szivarcsináló munkásnőink — bár azok is czifrán rugtak ki három évvel ezelött a hámból — össze sem hasonlithatók a spanyol cigarrerákkal; a mieink szelidebbek és intelligensebb; a spanyol szivarcsinálónők heves vérüek, gorombák, de — szobek. Dumas szerint a munkásnők leg-

nagyobb része ugy szivarozik s füstöl mint a legvénebb gránátos és köpköd, akár egy matróz. Ellenben Nemnich irja a madridi szivarcsinálónőkről, hogy: „Sie nehmen mit Theil an dem Rauchgenuss und oft bedauert man die zarten Fingerspitzen und Nägel des reizenden Geschöpfes von Zigaretten ganz braun gebrannt zu sehen!"

A mi szivarcsináló leányaink itt a fővárosban szintén külön kasztot képeznek, épen olyan verejtékkel gyártják a regalitasokat, británicákat stb., mint a spanyol leányok a matadurast, pajitos- vagy cigarros-purost, a mieink is meghajigálják a rendőrséget, de késsel nem mennek az embernek mindjárt, legrosszabb esetben a földhöz vágják a kávés-bögrét. Szivarozni épen nem szoktak. Ellenben a munkásnők 34 százaléka a burnóttal él megjegyezvén, hogy e 34 százalék tulnyomó részét az öregebb munkásnők és agyszüzek szolgáltatják.

A spanyol szivarcsinálónők vénebbje még bagót is rág. Különösen hódol e szokásnak a velenczei vidékén foglalkozó és czigány eredetü munkásnő. Ezeknek gyupontja a dóri stylben épült „Fabrica nacional de Tabakos," hol havonként nem kevesebb mint 16,320.000 db. szivar készül. Ilyen mennyiséggel honi gyáraink egyike sem dicsekedhetik; a kassai m. k. dohánygyár, mely mennyiség tekintetében a közönséges szivarok gyártásában a legerősebb, havonként csak 12 milliót képes előállitani.

A hires spanyol burnót Sevillában gyártatik; itt nem kevesebb mint nyolczvan malom van felállitva; még V. Fülöpp rendeletére épült s IV. Károly uralkodása alatt 12.000 — 1827-ben pedig 19.000 munkás dolgozott benne. Ezen gyár 1847-ben érte el non plus utráját, amikor is 2,730.446 font dohány dolgoztatott fel egy év alatt benne Ezután hanyatlásnak indult részint a bekövetkezett rosz termések következtében, részint pedig, mivel Sevillát Madridnak rohamos emelkedése háttérbe kezdte szoritani. Jelenleg jobbadán export üzetik a burnóttal s az okkerföldderl festett s havanalevélisztből készült „Spanyol korpa" vagy hivatalos néven „Son de Tonka" még ma is a külföld keresett czikkei közé tartozik, nemkülömben innen szállittatik az „Odeur de Malthae" — „Domingo" — és „Penalvar" — burnót.

Spanyolhonban évenként 16.000 mázsa burnót fogyasztatik el, pipadohány ellenben kevés, az ott termö „Tabaco negró" a katalóniai kocsisok e kedvencz dohánya még a legjobb keletnek örvend.

Mikor a spanyol uralom keletindiában II. Fülöpp alatt nagyon kezdett kiterjedni s az ottani gazdag gyarmatok tanulmányozása czéljából II. Fülöpp a nagytudományu Hernander de Toledót küldötte ki, (1569.) nem gondolta volna senki sem, hogy azon 1200 növénymag között, melyet Hernandes magával hozott, épen a legapróbb fajta, a dohánymag még arra is elég hatalmas legyen, hogy 10.000 munkásnöt rebellissé tegyen.

R. I.

A dohánypalánt neveléséről.

(Folyt. és vége.)

Hát biz' az nehéz dolog, de mégis ajánlok egy módot, mely ha nem segit, ártani semmi esetre sem fog és ez az, hogy mindenek előtt sokkal kevesebb vizet kell adnunk a palántnak, mint a mennyit adtunk, mielőtt romlott volna.

Azután meg igen kivánatos az olyan palántos ágyat, a mely sárgulni indult e czélra készitett igen sürü vékony fogu vasgereblyével jól megg reblyézni, hogy a gereblyézés által megritkuljon a palánt, mert ily módon hamarább eltávolitjuk az olyan palántokat, mely kamugy is kipusztultak volna, és igy hamarább kap a megmaradott palánt gyökere földet, melyből táplálkozhassék. Nagyon természetes azonban, hogy az öntözéssel még néhány napig esinnyán kell bánnunk és mindaddig kevés vizet kell a palátnak adni, mig csak a földnek már előbb adott nedvességét a palánt fel nem szivta.

Ha azonban palántosunk kötött, fekete föld, akkor igen jól tesszük, ha homokkal meghordjuk, mert a dohány a homokvegyületü földet igen szereti és a palánt sokkal jobban gyökeredzik benne.

Hogy a kötött fekete földnek amugy is kevesebb viz kell mint a homokos vegyületűnek, azt talán mondanom is felesleges.

Vannak azonban helyek, hol a viz salétrom tartalmu, sok helyen annyira, hogy a föld megfehéredik az öntözéstől, ilyen helyen azután már nagyobb baj a palántnevelés, azonban ilyen helyeken nagyon ajánlatos a homokozás és a kevés öntözés.

Mindenesetre legczélszerübb a ki teheti, ha kútjában a salétromos vizet elzárja, mi e czélra készitett feneketlen kád által eszközölhető, és a kutat vagy mélyebbre ásatja, vagy furatja mindaddig, mig jó vizre nem akad.

Igen sokszor károkat csinál palántosunkban a vakandok, nemcsak feltúrván azt, hanem egész utat csinálván a palánt gyökere alatt, mi által a földet fellazitja és a palánt pusztulni kezd, e végből egy 3 águ horogalaku szénahuzó horoghoz hasonlitó vakandokfogót csináltassunk. Kereséssel, nem mintha az ilyen fogó magától megfognná a vakandokot, hanem miután a vakandok leginkább korán hajnalban és naplemenet előtt szokott túrni, — ritkábban azonban délben is — annálfogva ezen horogalaku készülékkel lesni kell és a hol túr, vagy a föld alatt búvik, ott a fogót leszúrjuk, mi a vakandokba beleakadván megfogatik.

Ezen eljárás annyival ajánlatosabb a kapával vagy esóval való kifogásnál, mert nem vágunk ki annyi palántot, mintha a vakandokot ásóval vagy kapával fogtuk volna ki.

Hasonlóul sok kárt szokott okozni palántosunkban a sőbogár is, ez ellen legczélszerübb, ha több helyen a palántágyakban cserépbögréket eresztünk a földbe, oly formán, hogy a bögre szája valamivel lejebb legyen mint a föld szine, a sóbogár túrás közben abba beleesvén, abból kijönni nem tud.

Azt hiszem ugyan hogy alig lehet dohánytermelő, ki ne tudná, hogy mily időtájban kellessék locsolni; mindazonáltal nem tartom feleslegesnek megemliteni, miszerint rendesen legczélszerübb mielőtt a nap nagyon forrón sütne reggel és es e midőn már a nap ismét nem süt nagyon forrón.

Vannak azonban esetek, midőn hajnalban nagy köd van, néha szinte büdös, kellemetlen szagu, ilyen alkalmakkor ugynevezett mészharmat szokott hullani, ugy hogy ha a palántot megtapogatjuk valósággal ragadós, ily esetben nagyon ajánlatos a palántát leönteni és illetne arról a mészharmatot lemosni, még az esetben is, ha már a rendes locsolást elvégeztük volna: mert ha a mészharmatot a nap megsüti a palántan, az okvetlenül sárgulni és pusztulni fog, mi ellen bajos segiteni.

Mindezekből tehát az következik, hogy attól a percztől kezdve, midőn a kertész dohánya magját elvetette ninesen nyugodalma, és csakis olyan embernek lehet jó palántája, a kinek ninesen nyugodalma, mert a ki jóizüt hortyog, mikor a nap már felkel, annak soha, vagy csak a legritkább esetben szokott jó palántája lenni.

Talál a kertész, ha akar palántsábán naponta dolgot, nem mondom hogy állandóan, de mégis egy kev set minden nap.

Hazafiui üdvözlettel

B.-Gyulán, 1885. márczius 20.

Wieland Károly.

Vegyes.

— **Az országos kiállitás** számára gyártott szivarokat az ország tiz gyárából már utnak inditották. A szekrények és állványok kon nemsokára elkészülnek, a pavillon belső berendezése teljesen kész, s még csak az üveges munka van hátra. A kiállitandó gyártmányok és nyers anyagok elhelyezése e hó 20-án kezdődik s mint értesültünk, egy gyári igazgató és egy felügyelő fog a berendezésnél müködni.

— **Temesvárott** a m. kir. dohánygyár berendezésnek tanulmányozása végett a román kir. kormány egyik küldötte időzötte néhánynapig. Közbenjárása folytán az alkalmazásban levő gépek és a földolgozásra kerülö dohánynemek bö leirása megküldetett Bukarestre.

— **A szegedi ideiglenes dohánygyár** létesitésének ügye gyorsan halad előre. A gyár elhelyezésére kiszemelt Felmayer-féle gyárépület bérbevételére nézve a központi dohányjövedéki igazgatóság a tulajdonosok megbizottjával már egyességre jutott s a bérleti szerződést tényleg megkötötte. Ennek folytán a gyárhelyiségben szükséges átalakitási mukálatokat már megkezdték legföljebb négy hét alatt befejezik, ennek megtörténte után a közp. dohányjövedéki igazgatóság a belső gyári fölszerelés iránt fog sürgösen intézkedni.

— **A vetések állása.** A földmivelés-, ipar- és kereskedelmi miniszteriumhoz maig beérkezett jelentések szerint az öszi vetések állása jelenleg megnyugtatónak mondható, mert az utóbbi esőzések következtében sokat javultak; gyengébben állanak a felvidéken és Erdély némely részeiben. A tavaszi vetések munkálatai ugyszólván az egész országban befejeztettek, sok helyen a vetések már ki is keltek, sőt a deli vidékeken, nevezetesen a Bánátban már szép zöldelő vetések is láthatók. A kapás növények ültetése, a tengerit kivéve, folyamatban van, ugyszintén a szőlőmetszés és döntés is. Takarmányhiány leginkább a felvideken, Dunántul és Erdélyben mutatkozik. A házi állatok egészségi állapota általában kedvező. A Győr és Mosonmegyéből beérkezett jelentések szerint az őszi vetésekben drótféreg mutatkozik.

— **A svájczi gabonaüzletről** ezeket irják Zürichből: A rendesen csendes svájczi gabonaüzlet szokatlanul megélénkült a mult hét végén. Az afghán-orosz csatározás hire talán leghamarább eljutott Marseillebe, onnan pedig az ottani nagy házak itteni fiókjaiknak rögtön megsürgönyöztek. E sürgönyök hatása az itteni gabnatőzsdékre rendkivüli hatással volt Majdnem minden kereskedő beszüntette egy napra az eladást, vagy oly árt kért, hogy azt megadni, még e rendkivüli szilárd hangulat mellett sem lehetett. Megtörtént mult pénteken az a rendkivüli, talán még soha elő nem fordult eset, hogy molnáraink, kik a helybeli tőzsdére ellátogattak, gabnát nem vásárolhattak. Különös keresletnek örvend a magyar buza, melyből csak igen kis készlet van a svájczi raktárakban. A kedélyek azóta nyugodtabbak, de azóta a szilárd irány még mindig teljesen uralja piaczunkat. Buzán kivül különös keresletnek örvend a zab, mely naponkint emelkedő árakon könnyen eladható. Mai árak, a svájczi határig franco szállitva 10 kgmért: Buza elsőrendü tiszavidéki 24—24.50 frt, más magyar 23.50—24 frt, jó középminőségü 23—23.50 frt, gyengébb 22—23 frt, elsőrendü beszarábiai franko Zürich 24.50—25 frt, orosz theodoriai 24—24.50 frt, közép orosz buzák 23.50—24 frt, zab magyar fer. Romanshorn 19—21 frt, csehországi 18—20 frt. Beviteli vám 30 ct. 100 kgért. Átszámitási árfolyam 100 franc = 49.25 frt.

Szerkesztői üzenet.

— **A nagy-károlyi, nyiregyházi, szegedi, debreczeni, aradi és temesvári** magyar kir. dohánybeváltó hivatalok fogadják legszivesebb köszönetem a dohányujság terjesztése érdekében tett sikeres fáradozásukért. A szerkesztő.

— **Mindama termelőket** kik melegágyakat sorba vetettek, tisztelettel kérjük, hogy tudassák velünk néhány sorral, miként sikerült e palántok. Különben is a palánta állásáról igen szivesen vennénk minden tekintetben értesitést.

Ambrus József plébános urnak Kisoroszón. Legyen kegyes tőtisztelendőséged tudatni, hogy készültek-e melegágyak Kisoroszón s ha igen, sikerültek-e vagy nem?

Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos:
Daróczy Vilmos.

Budapest, 1885. Schlesinger Ignátz nyomdája (Rostély-utcza Károlykaszárnya.)